

Edyta Mucha

Akademia Policji w Szczytnie

ORCID: 0000-0003-2629-8936

e.mucha@apol.edu.pl

Przemyt broni palnej przez granicę z Ukrainą jako zagrożenie dla Polski i Unii Europejskiej

Wstęp

Nielegalny przemyt broni palnej jest poważnym zagrożeniem, które wpływa na stan bezpieczeństwa Polski oraz jej obywateli. Problem ten dotyczy również inne państwa Unii Europejskiej, gdyż pozyskana przez zorganizowane grupy przestępcze w ramach tego procederu broń palna umożliwia prowadzenie innych form przestępczości na obszarze całego kontynentu. Wskazuje to zatem na wielowymiarowy charakter tego zjawiska.

Istota przemytu polega na przeprowadzaniu przez granicę państwa wartości dewizowych (przemyt dewizowy) lub innych przedmiotów (przemyt celny) bez zezwolenia władz¹. Obecnie klasyfikacja rodzajowa przemytu dokonywana jest według kryterium zastosowanego środka transportu, gdzie wyszczególnić należy: przemyt lądowy (samochodowy, kolejowy oraz pieszy, tzw. mrówkowy lub plecakowy), przemyt lotniczy, przemyt morski oraz przemyt pocztowy (paczkowy)². W kontekście przemytu broni palnej warto zaznaczyć, że wszystkie wymienione środki transportu są używane w kontrabandzie i trudno określić, który ze sposobów jest dominujący³.

Formy i metody przemytu są różnorodne, jednakże wyróżnić można dwie zasadnicze. Pierwszą z nich jest przemyt realizowany na dużą skalę przez zorganizowane grupy przestępcze, które używają do tego celu środków transportu morskiego, kolejowego i drogowego. Forma ta charakteryzuje się również

¹ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2007, s. 304.

² R. Woźniak, D. Sowulewski, *Forma przemytu, skala zjawiska i poziom ujawnień*, [w:] E.W. Pływaczewski, E. Kowalewska-Borys (red.), *Zwalczanie przemytu. Zbiór dobrych praktyk. Różne perspektywy – wspólny cel*, Warszawa 2013, s. 40.

³ P. Chlebowicz, *Nielegalny handel bronią. Studium kryminologiczne*, Warszawa 2015, s. 77.

wykorzystaniem fałszywych dokumentów⁴. Typologia ta jest przydatna również w kontekście przemytu broni palnej, gdzie zasadniczo główną metodą działania sprawców jest przemyt zorganizowany⁵. Drugą kategorią jest przemyt dokonywany indywidualnie w ramach międzynarodowego ruchu turystycznego, który cechuje się stosunkowo niewielką ilością przewożonych towarów oraz zasięgiem terytorialnym, zazwyczaj ograniczonym do terenów przygranicznych⁶. W przypadku przemytu indywidualnego istotnym czynnikiem, który wpływa na uformowanie się przemytu mrówkowego, jest zazwyczaj różnica między systemami prawnymi sąsiadujących państw w zakresie dostępu do broni palnej przez obywateli. Przemyt mrówkowy jest zatem skuteczną formą przemytu z uwagi na fakt, że służba graniczna nie jest w stanie całkowicie skontrolować ruchu osobowego i towarowego na terenie całego kraju⁷.

Rozwój społeczeństwa informacyjnego sprawił, że transakcje nielegalnego handlu bronią palną zawierane są również przez Internet, a broń przesyłana jest w częściach drogą pocztową lub przez legalnie działające firmy kurierskie. Istotną funkcję spełniają w tym przypadku technologie typu mixnet, zwłaszcza sieć TOR, która gwarantuje użytkownikom pełną anonimowość. Obecnie można zwrócić szczególną uwagę na wyspecjalizowane strony, pośredniczące w czarnym handlu bronią palną⁸.

Wszystkie wskazane aspekty związane z przemytem broni palnej, w szczególności na granicy polsko-ukraińskiej, stanowią wyzwanie dla Polski i innych krajów Unii Europejskiej. Mimo że nadal to nie Ukraina jest głównym źródłem wpływu nielegalnej broni palnej do Unii Europejskiej, sytuacja ta może się szybko zmienić, gdy na jej terytorium zakończą się działania wojenne i przekazana przez państwa NATO broń trafi na nielegalny rynek⁹. Przewiduje się, że Polska jako państwo graniczące bezpośrednio z Ukrainą będzie zarówno krajem docelowym, jak i tranzytowym na szlaku przemytu broni palnej do innych krajów¹⁰.

Celem opracowania jest przybliżenie prawno-kryminologicznych aspektów przemytu broni palnej przez granicę z Ukrainą, ze szczególnym uwzględnieniem etiologii oraz fenomenologii tego zjawiska, jak również wskazanie działań mających na celu przeciwdziałanie oraz zwalczanie tego procederu.

⁴ R. Woźniak, D. Sowulewski, op. cit., s. 40.

⁵ P. Chlebowicz, op. cit., s. 75–76.

⁶ R. Woźniak, D. Sowulewski, op. cit., s. 40.

⁷ P. Chlebowicz, op. cit., s. 75–76.

⁸ Ibidem, s. 82–83.

⁹ M. Rachwalska, *Frontex boi się broni z Ukrainy*, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/frontex-boi-sie-broni-z-ukrainy> (data dostępu: 23.08.2024).

¹⁰ B. Figaj, *Szef CBŚP o przemycie broni z Ukrainy: po zakończeniu konfliktu, będziemy zarówno krajem docelowym, jak i tranzytowym*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/policja/szef-cbsp-o-przemycie-broni-z-ukrainy-po-zakonczeniu-konfliktu-bedziemy-zarowno-krajem-docelowym-jak-i-tranzytowym> (data dostępu: 23.08.2024).

Pojęcie i rodzaje broni palnej

Kwestia zdefiniowania pojęcia broni palnej w polskim prawie od początku budziła kontrowersje, zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie¹¹. Powodem takiego stanu rzeczy jest fakt, że trudno zrehabilitować i stosować przepisy, w których broń palna występuje jako element ustawowych znamion czynów zabronionych, określający sposób działania sprawcy i przedmiot czynności wykonawczej. Na przeszkodzie stoi także brak definicji broni palnej w części ogólnej ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny¹² oraz współlistnienie orzeczeń zawierających sprzeczne stanowiska w odniesieniu do rozumienia pojęcia broni palnej użytego w prawie karnym¹³. Świadczy to o trudności wyznaczenia ostrych granic wobec nazwy „broń palna” ze względu na wielość jej typów, odmian oraz urządzeń¹⁴.

Ustawodawca w art. 7 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (dalej jako u.b.a.) zawarł legalną definicję broni palnej, przez którą rozumie się każdą przenośną broń lufową, która miota, jest przeznaczona do miotania lub może być przystosowana do miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego¹⁵.

Art. 7 ust. 1a u.b.a. precyzuje, że za przedmiot dający się przystosować do miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego uznaje się taki, który ze względu na swoją budowę lub materiał, z jakiego jest wykonany, może być łatwo przerobiony w celu miotania¹⁶. Aby uznać dowolne urządzenie za broń palną, musi być one zdolne do miotania pocisków. Za zatem istotne jest, aby miotana substancja lub pocisk zostały wystrzelone na skutek działania gazów wytwarzanych w wyniku spalania materiału miotającego¹⁷.

¹¹ K. Gorazdowski, *Wątpliwości wokół pojęcia broni palnej*, [w:] V. Kwiatkowska-Darul (red.), *Czynności procesowo-kryminalistyczne w polskich procedurach. Materiały z konferencji naukowej i IV Zjazdu Katedr Kryminalistyki, Toruń 5–7 maja 2004 r.*, Toruń 2004, s. 265.

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 17).

¹³ K. Gorazdowski, op. cit., s. 28. Zob. wyrok SA w Katowicach z 28 kwietnia 2022 r., sygn. akt II AKA 22/22; wyrok SA we Wrocławiu z 22 marca 2017 r., sygn. akt II AKA 42/17; wyrok SN z 21 stycznia 2015 r., sygn. akt IV KK 343/14; wyrok SA w Warszawie z 20 stycznia 2014 r., sygn. akt II AKA 228/13; wyrok SA w Białymstoku z 13 listopada 2013 r., sygn. akt II AKA 206/13; wyrok SA w Krakowie z 5 grudnia 2001 r., sygn. akt II AKA 269/01.

¹⁴ R. Rejmankiewicz, *Wyrabianie, handel i posiadanie broni palnej oraz amunicji w Polsce. Aspekty karnoprawne i kryminologiczne*, Toruń 2017, s. 43.

¹⁵ M. Kaczmarczyk, *Reglamentacja dostępu do broni w aspekcie systemowym*, „Przegląd Policyjny” 2019, t. 35, nr 3, s. 185; L. Stepka, V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, *Istota broni palnej*, [w:] L. Stepka, V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, *Broń. Problematyka prawna i kryminalistyczna*, Toruń 2013, s. 39.

¹⁶ Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 535 ze zm.).

¹⁷ W. Nieniałowski, R. Nieniałowski, *Administracyjno-prawne aspekty wydawania pozwoleń na broń palną*, Legionowo 2013, s. 8–9.

W art. 4 ust. 1 pkt 1 u.b.a. zaliczono do broni palnej w szczególności broń bojową, myśliwską, sportową, gazową, alarmową i sygnałową¹⁸. Zwrot „w szczególności” wskazuje, że jest to wyliczenie przykładowe i za broń palną mogą być uznane także przedmioty niewymienione literalnie w ustawowym katalogu¹⁹, np. nietypowe urządzenia, które pojawiają się wraz z rozwojem technicznym typów i rodzajów broni, a które, nie będąc wymienionymi rodzajami broni palnej, będą wypełniały kryteria definicyjne z art. 7 u.b.a.²⁰

Według Aleksandra Herzoga wartość konstrukcji prawnej z art. 4 ust. 1 pkt 1 u.b.a. obniża fakt, że taki sam model broni może być jednocześnie zaliczony zarówno do broni bojowej, jak i do broni myśliwskiej czy sportowej. Jako przykład A. Herzog podaje zastosowanie w myślistwie sztucerów wojskowych w wersji karabinów typu Mosin czy Mauser, jak również wykorzystywanie w wielu konkurencjach strzelectwa sportowego broni krótkiej (pistoletów i rewolwerów) centralnego zapłonu lub broni myśliwskiej. Konkludując, autor ten stwierdza, że wyliczenie zawarte w art. 4 ust. 1 pkt 1 u.b.a. przedstawia nie tyle rodzaje broni palnej, ale cele, w jakich broń taka może być użyta²¹.

Broń bojowa to broń mająca zastosowanie w indywidualnej lub grupowej walce. Służy ona do walki z podobnie uzbrojonym przeciwnikiem i spełnia wymogi taktyczno-techniczne zapewniające skuteczność ataku. Z tego względu broń bojowa stanowi broń wojskową, przeznaczoną do prowadzenia walk, która może mieć zastosowanie zarówno w czasie wojny, jak i pokoju²². W ramach broni bojowej, w zależności od kalibru i przeznaczenia bojowego, wyodrębnia się broń artyleryjską o kalibrach od 20 mm do ponad 400 mm i broń strzelecką o kalibrach mniejszych od 20 mm. W skład broni strzeleckiej wchodzi karabiny, karabiny maszynowe i wielkokalibrowe oraz karabinki maszynowe, a także pistolety, rewolwery i pistolety maszynowe oraz broń wyborowa i granatniki²³. Należy zaznaczyć, że broń bojowa jest elementem etatowego wyposażenia żołnierzy i pododdziałów wojskowych, jak również

¹⁸ R.A. Stefański, *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia*, [w:] M. Bojarski (red.), *Szczególne dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe*, seria: System Prawa Karnego, t. 11, Warszawa 2014, s. 281; C. Kałol, *Uwagi na temat zakresu kryminalizacji porzucenia broni palnej lub amunicji*, „Dyskurs Prawniczy i Administracyjny” 2020, nr 1, s. 192.

¹⁹ R. Rejmankiewicz, op. cit., s. 45.

²⁰ Z. Wardak, *Broń palna alarmowa – problematyka prawna i kryminalistyczna*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 46, s. 475; S. Hoc, [w:] S. Hoc, J. Paśnik, P. Szustakiewicz (red.), *Ustawa o broni i amunicji. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 26–27, komentarz do art. 4.

²¹ A. Herzog, *Ustawa o broni i amunicji po nowelizacji*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 10, s. 61.

²² C. Kałol, *Ustawa o broni i amunicji. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 36–37; A. Babiński, R. Kupiński, *Broń i amunicja. Reglamentacja i odpowiedzialność*, Szczepiński 2007, s. 20.

²³ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2023, s. 602.

wojskowych wozów bojowych, statków powietrznych i jednostek pływających. W taką broń wyposażeni są także policjanci²⁴.

Broń myśliwska to broń skonstruowana z zamierzeniem użycia jej do polowań na zwierzęta. Pojęcie broni myśliwskiej obejmuje zatem broń dopuszczoną do wykonywania polowań na podstawie odrębnych przepisów (art. 10 ust. 4 pkt 3 u.b.a.)²⁵. W zależności od rodzaju pocisku broń myśliwska dzieli się na śrutową i kulową. Broń śrutowa to wszelkiego rodzaju dubeltówki, strzelby oraz tzw. pojedynki i automaty. Typową bronią myśliwską kulową jest sztucer. Istnieją również modele broni myśliwskiej śrutowo-kulowe (drylingi), w których dwie lufy służą do strzelania śrutem, a trzecia jest lufą gwintowaną do strzelania nabojami sztucerowymi²⁶.

Pojęcie broni sportowej jest rozumiane szerzej niż na gruncie art. 4 u.b.a., gdyż obejmuje nie tylko broń palną, ale także inne rodzaje broni znajdujące zastosowanie w sporcie. Przeważnie w celach sportowych korzysta się z następujących rodzajów broni: pneumatyczna, kulowa, śrutowa, łuk, oszczep, broń biała oraz bumerang. Zaliczenie danego egzemplarza broni sportowej do kategorii broni palnej sportowej wymaga zestawienia jej cech i właściwości z definicją określoną w art. 7 ust. 1 u.b.a.²⁷

Z kolei broń gazowa to ręczna broń palna przeznaczona do wyrzucania obezwładniających środków chemicznych na odległość za pomocą ładunku miotającego. Służy do obezwładniania przeciwnika strumieniem drażniących lub paraliżujących substancji chemicznych²⁸. Substancje wystrzelone z naboju gazowego wywołują reakcje obronne organizmu w postaci silnego łzawienia, zaciskania powiek, niepowstrzymanego kaszlu, nudności, zaburzenia równowagi i koordynacji wzrokowo-ruchowej, ostrych bólów, osłabienia i innych reakcji, uniemożliwiając podjęcie akcji odwetowej. Od strony normatywnej nie ma wątpliwości, że broń gazowa stanowi broń palną. W przeszłości w doktrynie pojawiały się liczne głosy kwestionujące uznanie przez ustawodawcę broni gazowej za broń palną, w szczególności na gruncie Kodeksu karnego, przy czym były one związane ze ściśle kryminalistycznym podejściem do pojęcia broni palnej²⁹.

Natomiast bronią palną sygnałową jest urządzenie wielokrotnego użycia, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, jest zdolne do wystrzelenia z lufy o kalibrze

²⁴ C. Kąkol, *Ustawa o broni...*, s. 36–37; W. Nieniałtowski, R. Nieniałtowski, op. cit., s. 9.

²⁵ D. Jagiełło, T. Gardocka, *Pojęcie broni palnej w art. 263 Kodeksu karnego i w ustawie o broni i amunicji*, „Studia Prawnoustrojowe” 2022, nr 55, s. 91; ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1082).

²⁶ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2023, s. 602–603.

²⁷ C. Kąkol, *Ustawa o broni...*, s. 38.

²⁸ R.A. Stefański, op. cit., s. 283.

²⁹ C. Kąkol, *Ustawa o broni...*, s. 38; R. Rejmaniak, op. cit., s. 59; K. Gorazdowski, op. cit., s. 265–266.

nie mniejszym niż 25 mm substancji w postaci ładunku pirotechnicznego celem wywołania efektu wizualnego lub akustycznego (art. 7 ust. 2 u.b.a.)³⁰. Wobec tego za broń palną sygnałową nie może być uznane urządzenie, które nadaje się tylko do jednokrotnego użycia, jak również takie, które jest zdolne do wystrzelenia z lufy o kalibrze mniejszym niż 25 mm³¹. Bronią palną sygnałową nie są zatem race, rakiety oraz fajerwerki. Mimo że wywołują efekt wizualny lub akustyczny i posiadają kaliber większy od 25 mm, nie są to przedmioty wielorazowego użytku³².

Ostatnim rodzajem broni palnej zdefiniowanym przez ustawodawcę jest broń palna alarmowa. Przez broń palną alarmową należy rozumieć urządzenie wielokrotnego użycia, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, wywołuje efekt akustyczny, a wystrzelona z lufy lub elementu ją zastępującego substancja razi cel na odległość nie większą niż 1 m (art. 7 ust. 3 u.b.a.)³³. A zatem za broń palną alarmową nie może być uznane urządzenie, które nadaje się tylko do jednokrotnego użycia, jak również takie, które razi cel na odległość większą niż 1 m. Zasadniczym celem broni palnej alarmowej jest zatem odstraszenie albo zawiadamianie o grożącym niebezpieczeństwie³⁴.

Charakterystyka zjawiska przemytu broni palnej przez granicę z Ukrainą

Fenomen przemytu broni palnej stanowi niezwykle rozległy i skomplikowany obszar badawczy. Z perspektywy kryminologicznej przemyt broni palnej postrzegany jest jako jeden z przejawów przestępczości, w szczególności przestępczości zorganizowanej. Należy jednak zauważyć, że procesy generujące i ułatwiające nielegalne przepływy bronią odznaczają się dużym stopniem skomplikowania, przede wszystkim ze względu na wzajemne związki i zależności nielegalnych przepływów broni z legalnym obrotem uzbrojenia.

Proceder przemytu broni palnej jest ściśle wkomponowany w różnorodne odmiany przestępnych przedsięwzięć. Trudno tym samym wskazać na cechy charakterystyczne przemytu broni palnej, nie odnosząc się do konkretnego

³⁰ B. Kurzępa, *Broń alarmowa i sygnałowa – nowe regulacje administracyjne i karne*, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 1, s. 112; R. Rejmaniak, op. cit., s. 59; C. Kąkol, *Ustawa o broni...*, s. 54; J. Kasprzak, *Nielegalne wytwarzanie broni palnej i amunicji – problematyka prawno-kryminalistyczna*, Szczepiń 2013, s. 40.

³¹ C. Kąkol, *Ustawa o broni...*, s. 193.

³² J. Kasprzak, W. Brywczyński, *Nielegalne posiadanie broni i amunicji. Studium prawno-kryminalistyczne*, Białystok 2013, s. 112; S. Hoc, [w:] S. Hoc, J. Paśnik, P. Szustakiewicz (red.), op. cit., s. 28.

³³ Z. Wardak, op. cit., s. 466–467; C. Kąkol, *Ustawa o broni...*, s. 55.

³⁴ R.A. Stefański, op. cit., s. 283; C. Kąkol, *Ustawa o broni...*, s. 193.

kontekstu tej działalności. W szczególności wyróżnić tu można masowy przemyt broni palnej dokonywany przez grupy przestępcze, jak również przemyt broni obejmujący także pojedyncze transakcje między osobami, które z różnych powodów nie mogą w sposób legalny nabyć broni³⁵. Przykładem wzajemnych korelacji różnych rodzajów przestępczości z przemytem broni palnej jest zjawisko przenikania się rynku narkotykowego z rynkiem broni palnej³⁶.

Przemyt broni palnej należy uznać za jedno z podstawowych źródeł zaopatrzenia nielegalnego rynku w Polsce. Z perspektywy kryminologicznej przemyt broni palnej stanowi jedną z kategorii tzw. przestępczości transgranicznej. Dane kryminologiczne dotyczące tej odmiany przestępczości są fragmentaryczne, jednakże na podstawie istniejących statystyk i raportów można określić trendy w procederze przemytu broni palnej. Z uwagi na położenie geograficzne Polski należy zwrócić uwagę, że – podobnie jak w przypadku innych rodzajów kontrabandy – terytorium naszego kraju stanowi zarówno cel przedsięwzięć przemytniczych, jak również obszar tranzytowy.

Główną służbą mundurową, której zakres kompetencyjny obejmuje zwalczanie przestępczości transgranicznej, w szczególności przemytu broni, amunicji i materiałów wybuchowych, jest Straż Graniczna. Gromadzi ona dane statystyczne dotyczące skali i rozmiarów przemytu broni³⁷. Dane udostępnione przez Straż Graniczną w sposób szeroki ujmują przemyt broni palnej, uwzględniając:

- ujawniony towar pochodzący z przemytu przez granicę w przejściach granicznych oraz poza przejściem granicznym (w strefie nadgranicznej);
- ujawniony towar pochodzący z przestępstwa, ujawniony także w przejściach granicznych, w strefie nadgranicznej oraz wewnątrz kraju (np. w trakcie akcji operacyjno-śledczych z innymi służbami współdziałającymi).

W tabeli 1 (s. 448) przedstawiono dane statystyczne dotyczące liczby przemycanej broni palnej, która została ujawniona w toku działań podejmowanych przez Straż Graniczną oraz przy współudziale innych służb w latach 2014–2023.

Zaprezentowane dane w tabeli 1 wskazują na niewielką liczbę broni palnej przemycanej na terytorium Polski. W 2023 r. Straż Graniczna samodzielnie oraz przy udziale innych służb ujawniła 36 sztuk broni palnej pochodzącej z przemytu oraz broni palnej pochodzącej z przestępczości o łącznej wartości 352 500 zł. Należy zauważyć tendencję malejącą w tym zakresie, gdyż w 2022 r. liczba sztuk ujawnionej broni palnej wyniosła 40.

³⁵ P. Chlebowicz, op. cit., s. 95–96.

³⁶ Ibidem, s. 96.

³⁷ Ibidem, s. 122–126.

Tabela 1

Broń palna pochodząca z przemytu oraz broń palna pochodząca z przestępczości ujawnionej przez Straż Graniczną oraz przy współudziale z innymi służbami w latach 2014–2023

Lata	Liczba sztuk	Wartość łączna
2014	6	70 000 zł
2015	46	14 780 zł
2016	64	14 300 zł
2017	28	21 750 zł
2018	35	242 500 zł
2019	143	47 219 zł
2020	14	17 500 zł
2021	40	11 200 zł
2022	40	170 552 zł
2023	36	352 500 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych zawartych na stronie <https://dane.gov.pl/pl/dataset/3594,baza-przemytu-straz-graniczna/resource/54520,baza-przemytu-i-towarow-z-przestepstwa-2013-2023-straz-graniczna/table> (data dostępu: 14.05.2024).

W ostatnich dziesięciu latach widoczny był wzrost ujawnionej przez Straż Graniczną i przy udziale innych służb broni palnej w okresie od 2015 r. do 2016 r. (odpowiednio 46 i 64 sztuk) oraz w 2019 r. (143 sztuk). Prawdopodobnie tendencja wzrostowa w tym zakresie spowodowana była trwającym od lutego 2014 r. konfliktem zbrojnym na wschodzie Ukrainy i napływem broni z Rosji na obszary kontrolowane przez ugrupowania zbrojne separatystów. Zbrojny konflikt w regionie Krymu i Donbasu wzmocnił nielegalny obrót gospodarczy oraz wywołał głęboką transformację w krajobrazie przestępczości zorganizowanej. Fakt ten wykorzystwała Rosja, aby zapewnić bezpośrednią lub pośrednią kontrolę nad tą częścią Ukrainy. Powstała prorosyjska administracja i aparat bezpieczeństwa zostały zbudowane na funkcjonujących elitach kryminalnych w Doniecku, Ługańsku i na Krymie. Tym samym nastąpiło przyzwolenie na działalność przestępczą w zamian za dostarczanie łapówek władzom lokalnym i państwowym. Konflikt zbrojny w Donbasie i Ługańsku stworzył także dochodowe możliwości przestępcze dla handlu nielegalnymi towarami po obu stronach powstałej granicy³⁸.

³⁸ A. Jawor, *Rozpadł się najsilniejszy ekosystem przestępczy w Europie. Gdzie powstanie nowa przemytnicza „superautostrada”?*, <https://infosecurity24.pl/za-granica/rozpadl-sie-najsilniejszy->

W wyniku eskalacji konfliktu rosyjsko-ukraińskiego dokonywano również przemytu broni palnej na terytorium Polski, gdzie głównymi odbiorcami były zorganizowane grupy przestępcze. Położenie geograficzne Polski sprawiło, że na obszarze kraju krzyżowały się szlaki przemysłowe broni palnej³⁹. W tabeli 2 zaprezentowano liczbę sztuk broni (z podziałem na rodzaj) zabezpieczoną przez Straż Graniczną na odcinku granicy Rzeczypospolitej Polskiej z Ukrainą w latach 2016–2023.

Tabela 2

Liczba sztuk broni (z podziałem na rodzaj) zabezpieczoną przez Straż Graniczną na odcinku granicy Rzeczypospolitej Polskiej z Ukrainą w latach 2016–2023

Rodzaj broni	Rok								Razem
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Broń palna alarmowa	–	–	–	–	–	1	1	2	4
Broń palna bojowa	3	10	2	108	3	173	88	50	437
Broń palna gazowa	–	1	3	–	3	1	–	25	33
Broń palna myśliwska	–	–	1	1	–	3	3	9	17
Broń palna sportowa	2	–	–	–	–	–	–	13	15
Inna broń (kusze, paralizatory elektryczne, tasery)	–	–	–	1	–	–	1	28	30
Istotne części broni	–	–	6	–	7	–	–	10	23
Razem	5	11	12	110	13	178	93	137	559

Źródło: odpowiedź na wniosek z dnia 15 maja 2024 r., złożony do Komendy Głównej Straży Granicznej w ramach dostępu do informacji publicznej KG-OI-VIII.0180.70.2024.

Zaprezentowane w tabeli 2 dane wskazują na to, że Straż Graniczna na odcinku granicy Rzeczypospolitej Polskiej z Ukrainą w latach 2016–2023 zabezpieczyła najwięcej broni palnej bojowej (437 sztuk), a najmniej broni palnej alarmowej (4 sztuki). Tendencja wzrostowa w zakresie zabezpieczonej przez Straż Graniczną broni palnej bojowej nastąpiła w 2019 r. (108 sztuk) oraz w 2021 r. (173 sztuk). Biorąc pod uwagę wszystkie rodzaje broni palnej (alarmowa, bojowa, gazowa, myśliwska, sportowa), inną broń (kusze, paralizatory elektryczne, tasery) oraz istotne części broni, to liczba sztuk zabezpieczonej przez Straż Graniczną broni na granicy RP z Ukrainą w latach 2016–2023 wyniosła łącznie 559. Co istotne, najwięcej broni Straż Graniczna zabezpieczyła w 2021 r. (178 sztuk) i w 2023 r. (137 sztuk). W 2023 r. zauważalna

ekosystem-przesteczny-w-europie-gdzie-powstanie-nowa-przemysłowa-superautostrada (data dostępu: 26.08.2024).

³⁹ P. Chlebowicz, op. cit., s. 127.

była próba przemytu praktycznie wszystkich rodzajów broni, co wcześniej występowało sporadycznie. Przykładem jest tu zabezpieczona przez Straż Graniczną inna broń (kusz, paralizatorów elektrycznych oraz taserów) – 28 sztuk oraz broń palna gazowa – 25 sztuk.

Problem nielegalnej broni na Ukrainie występuje od początku wojny z Rosją w 2022 r. Wtedy to państwa zachodnie zobowiązały się do wsparcia wojskowego Ukrainy w postaci przenośnych wyrzutni rakiet i pojazdów opancerzonych, jak również broni palnej oraz amunicji⁴⁰. Szczególnie w początkowych miesiącach wojny służby nie kontrolowały liczby sztuk broni palnej wydawanej dla rekrutów. Oprócz tego w miejscach, gdzie wojska rosyjskie opuszczały swoje pozycje, lokalna ludność znajdowała broń, którą przywłaszczała, zamiast zgłaszać⁴¹. Szacuje się, że w rękach ludności cywilnej może się znajdować ok. 15 mln sztuk różnego rodzaju niezarejestrowanej broni⁴².

Problem monitorowania i śledzenia broni palnej dostarczanej Ukrainie przez państwa zachodnie występuje już na etapie transportu. Cała broń palna przekazywana przez państwa zachodnie jest transportowana do południowej części Polski, gdzie następnie jest wysyłana do granicy z Ukrainą, a potem rozdzielana na poszczególne pojazdy typu ciężarówki, furgonetki lub prywatne samochody. Wskazuje się, że od tego momentu nie funkcjonuje system śledzenia takiej broni palnej, który wskazywałby trasę przepływu broni do Ukrainy⁴³. Powoduje to ryzyko przejęcia broni palnej przez zorganizowane grupy przestępcze oraz rozprzestrzeniania się broni palnej za pośrednictwem ustalonych szlaków przemytniczych lub platform internetowych do innych krajów Unii Europejskiej. Należy podkreślić, że zagrożenie to może być jeszcze większe po zakończeniu konfliktu⁴⁴.

Według raportu Inspektora Generalnego Departamentu Obrony pt. *Evaluation of the DoD's Enhanced End-Use Monitoring of Defense Articles Provided to Ukraine* przestępcy przejęli na Ukrainie część broni i sprzętu pochodzącego z Zachodu, który przeznaczony był dla ukraińskich żołnierzy. Ostatecznie broń i sprzęt odzyskano w wyniku działań ukraińskich służb wywiadowczych. W raporcie tym podkreślono ograniczone możliwości w zakresie śledzenia i monitorowania całego sprzętu amerykańskiego trafiającego na Ukrainę z uwagi na ograniczoną obecność Stanów Zjednoczonych w tym kraju. Pod koniec października 2022 r. USA wznowiły kontrole na miejscu w ukraińskich

⁴⁰ *Nato and EU sound alarm over risk of Ukraine weapons smuggling*, <https://www.ft.com/content/bce78c78-b899-4dd2-b3a0-69d789b8aee8> (data dostępu: 30.08.2024).

⁴¹ B. Wypartowicz, *Ukraina walczy z nielegalną bronią. Nawet 5 milionów sztuk poza kontrolą?*, <https://infosecurity24.pl/za-granica/ukraina-walczy-z-nielegalna-bronia-nawet-5-milionow-sztuk-pozza-kontrola> (data dostępu: 30.08.2024).

⁴² M. Rachwalska, op. cit.

⁴³ *Nato and EU...*

⁴⁴ Europol, *Europol statement on the cooperation with Ukraine*, <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/europol-statement-cooperation-ukraine> (data dostępu: 30.08.2024).

składach broni, aby lepiej śledzić, dokąd trafia sprzęt. Departament Obrony USA zapewnił również Ukraincom systemy śledzenia, w tym skanery i oprogramowanie⁴⁵, jednak mimo to organizacjom przestępczym udało się ukraść część broni i sprzętu dostarczonego przez Stany Zjednoczone i ich sojuszników.

Zgodnie z raportem Inspektora Generalnego Departamentu Obrony pod koniec czerwca 2022 r. zorganizowana grupa przestępcza nadzorowana przez anonimowego rosyjskiego urzędnika dołączyła do batalionu ochotników, używając fałszywych dokumentów ukradła broń, w tym granatnik i karabin maszynowy, a także ponad 1000 sztuk amunicji. Proceder zakłóciły ukraińskie służby wywiadowcze. W tym samym miesiącu 2022 r. ukraińskie służby wywiadowcze udaremniły również proceder handlarzy bronią, którzy próbowali sprzedać broń i amunicję skradzioną z linii frontu w południowej Ukrainie. Z kolei w sierpniu 2022 r. ukraińskie służby wywiadowcze wykryły grupę ochotników z batalionu, którzy ukradli 60 karabinów i prawie 1000 sztuk amunicji, a następnie umieścili je w magazynie, prawdopodobnie w celu sprzedaży na czarnym rynku⁴⁶.

Zapobieganie i walka z przemytem broni palnej przez granicę z Ukrainą

Handel i przemysł bronią palną napędza przestępczość zorganizowaną w Unii Europejskiej. Rynek szybkich przesyłek i nowe technologie sprawiają, że nielegalny handel bronią palną przybiera nowe formy pozwalające uniknąć kontroli. Aktualnie obowiązujące regulacje prawne są nieskuteczne, co prowadzi do przemytu broni palnej do Unii Europejskiej i wykorzystywania jej w nielegalnym celu. Przeciwdziałanie i zwalczanie przemytu broni palnej powinno być priorytetem w obszarze bezpieczeństwa Unii Europejskiej oraz jej państw członkowskich. Ograniczenie przemytu i handlu bronią palną musi opierać się na dobrej współpracy organów ścigania, skutecznym wywiadzie i przejrzystych procedurach. Powoduje to konieczność podjęcia przez Polskę wzmożonych działań na szczeblu krajowym i europejskim, jak również w drodze współpracy międzynarodowej w obszarze monitorowania przepływu broni palnej na Ukrainie.

⁴⁵ N. Bertrand, H. Britzky, *Pentagon watchdog finds some Western weaponry sent to Ukraine was stolen before being recovered last year*, <https://edition.cnn.com/2023/07/20/politics/pentagon-watchdog-report-ukraine-weaponry/index.html> (data dostępu: 30.08.2024); Inspector General U.S. Department of Defense, *(U) Evaluation of the DoD's enhanced end-use monitoring of defense articles provided to Ukraine*, https://media.defense.gov/2024/Jan/11/2003374323/-1/-1/1/DODIG-2024-043-EEMU_REDACTED%20SECURE.PDF (data dostępu: 30.08.2024).

⁴⁶ Ibidem.

Unia Europejska zaproponowała nowe regulacje prawne, mające na celu zaostrzenie przepisów dotyczących broni palnej, aby rozwiązać problem nielegalnego handlu bronią palną, który może wzrosnąć z powodu wojny w Ukrainie. Komisja Europejska proponuje aktualizację przepisów dotyczących importu, eksportu i tranzytu broni palnej do użytku cywilnego, ułatwiających legalny handel bronią palną i zmniejszających obciążenia administracyjne spoczywające na producentach, sprzedawcach i użytkownikach broni palnej⁴⁷. Ma zwiększyć się również bezpieczeństwo, a także zakłada się rozwiązanie problemu nielegalnego handlu bronią palną oraz umożliwienie prowadzenia skoordynowanych kontroli i ocen ryzyka w celu zwiększenia identyfikowalności broni palnej⁴⁸.

W ramach zmienionych przepisów powstanie nowy system elektroniczny do wydawania pozwoleń na import oraz eksport producentom i sprzedawcom broni palnej, który zastąpi różnorodne systemy krajowe, gdzie procedura odbywa się głównie w formie papierowej. Zaostrzone zostaną także normy techniczne dotyczące broni alarmowej i sygnałowej, która jest przeznaczona do strzelania ślepymi nabojami, nabojami z gazem łzawiącym lub substancją drażniącą, aby zapobiec przerabianiu takiej broni na broń śmiertelności. Broń, która nie spełnia tych norm, będzie musiała być importowana jako broń palna. Komisja Europejska sporządzi również wykaz broni alarmowej i sygnałowej, której nie można przerobić tak, aby miotała śrut, kulę lub pocisk.

Nowe przepisy Unii Europejskiej przewidywać będą także zaostrzenie regulacji dotyczących półfabrykatów komponentów broni, które będą importowane wyłącznie przez licencjonowanych sprzedawców i pośredników, co zmniejszy zagrożenia związane z bronią palną wyprodukowaną domowym sposobem, bez oznakowania lub rejestracji (ang. *ghost gun*). Ważnym rozwiązaniem ograniczającym przemysł broni palnej będzie wprowadzenie certyfikatu użytkownika końcowego dla niebezpiecznej broni palnej, który poświadczy, że kupujący jest ostatecznym odbiorcą towarów i nie planuje przekazania ich innej osobie. Zmniejszy to ryzyko transferu broni palnej na czarny rynek.

Zmiany przepisów Unii Europejskiej obejmować będą także surowe kontrole w przypadku odmowy udzielenia pozwolenia na import lub eksport. W takim przypadku organy krajowe obligatoryjnie sprawdzą, czy osoba ubiegająca się o pozwolenie nie spotkała się wcześniej z odmową udzielenia pozwolenia w innym państwie członkowskim. Gdy danej osobie odmówi się wydania pozwolenia na import lub eksport broni, informacje te zostaną przekazane innym krajom Unii Europejskiej, co uniemożliwi uzyskanie takiego pozwolenia w innym państwie członkowskim. Należy podkreślić, że

⁴⁷ European Commission, *Firearms: Updated rules to increase security and facilitate legal trade*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_6427 (data dostępu: 30.08.2024).

⁴⁸ Ibidem.

wskazane przepisy przyczynią się do zmniejszenia nielegalnego przepływu broni palnej oraz istotnych komponentów i amunicji związanych z rosyjską agresją wojskową na Ukrainę. Zminimalizują również rozwój poważnej i zorganizowanej przestępczości (w tym terroryzmu), a także wpłyną na inne obszary przestępczości zorganizowanej, takie jak handel narkotykami i handel ludźmi⁴⁹.

Unia Europejska w ramach walki z nielegalnym handlem i przemysłem broni palnej przyjęła także strategię zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz plan działania w sprawie nielegalnego handlu bronią palną na lata 2020–2025, który odnosi się zarówno do krajów członkowskich, jak i partnerów z Europy Południowo-Wschodniej (Bałkanów Zachodnich, Mołdawii i Ukrainy) i skupia się wokół czterech konkretnych priorytetów.

Pierwszy z priorytetów odnosi się do zabezpieczenia legalnego rynku i ograniczenia przenikania broni. Komisja Europejska zwiększy swoje zaangażowanie, aby zapewnić właściwe transponowanie i skuteczne egzekwowanie przez wszystkie państwa członkowskie dyrektywy w sprawie broni palnej oraz jej odpowiednich aktów delegowanych i wykonawczych. Dokona również oceny skutków przepisów Unii Europejskiej dotyczących przywozu i wywozu broni palnej do użytku cywilnego, w szczególności aby zbadać sposoby usprawnienia i wymiany informacji między organami krajowymi oraz zwiększyć poziom bezpieczeństwa zapewniany przez procedury kontroli wywozu i przywozu broni palnej. W celu wsparcia wdrożenia odpowiednich konwencji międzynarodowych ONZ Komisja Europejska wzmocni zdolności krajów partnerskich do wdrażania skutecznych mechanizmów kontroli broni palnej, aby zapewnić skuteczne śledzenie i uniknąć przepływu broni palnej na czarny rynek.

Drugi priorytet odnosi się do zwiększenia wiedzy w zakresie przemieszczania się broni palnej na podstawie danych wywiadowczych. Komisja Europejska rekomenduje, aby państwa członkowskie systematycznie przesyłały do systemu informacyjnego Schengen informacje na temat zgubionej, skradzionej lub sprzedawanej broni palnej oraz aby sprawdzały informacje w systemie w przypadku konfiskaty broni. Istotne jest, aby wszystkie operacyjne i strategiczne dane wywiadowcze oraz informacje dotyczące zagrożeń dla służb celnych były automatycznie przekazywane do wspólnego systemu zarządzania ryzykiem celnym. Państwa członkowskie i partnerzy z Europy Południowo-Wschodniej powinni systematycznie rejestrować informacje dotyczące skradzionej i zgubionej broni palnej w systemie iARMS⁵⁰. Baza danych

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions. 2020–2025 EU action plan on firearms trafficking*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0608> (data dostępu: 30.08.2024).

iARMS ma kluczowe znaczenie dla śledzenia nielegalnej broni palnej, a także dla identyfikacji wzorców handlu bronią palną i szlaków przemytu⁵¹.

W ramach planu działania w sprawie nielegalnego handlu bronią palną na lata 2020–2025 Komisja Europejska wprowadzi jednolity system gromadzenia danych na temat konfiskat broni palnej oraz będzie publikować w tym zakresie roczne dane statystyczne. Dostarczy to użytecznych informacji organom ścigania w obszarze rozpoznawania nowych tendencji w nielegalnym obrocie i przemyśle broni palnej oraz pomoże w tworzeniu dopracowanych profili ryzyka. Nielegalny handel bronią palną może się również odbywać na platformach handlowych w ciemnej sieci. Komisja Europejska zrealizuje zaproponowane przez Parlament Europejski działanie przygotowawcze dotyczące całodobowego monitorowania ciemnej sieci. Natomiast Europol będzie wspierać państwa członkowskie w gromadzeniu informacji i tworzeniu rzetelnego obrazu wywiadowczego dotyczącego wykorzystywania ciemnej sieci do celów nielegalnego handlu bronią palną.

Priorytet trzeci uwzględnia zwiększenie presji na rynki przestępcze. Komisja Europejska wzywa państwa członkowskie i partnerów z Europy Południowo-Wschodniej do dokończenia prac nad utworzeniem, w każdej jurysdykcji punktów kontaktowych ds. broni palnej. Takie punkty kontaktowe powinny być również systematycznie zaangażowane we wdrażanie programu działania ONZ w sprawie broni strzeleckiej i lekkiej oraz międzynarodowego instrumentu umożliwiającego państwom identyfikowanie i śledzenie nielegalnej broni strzeleckiej i lekkiej. Wszystkie państwa członkowskie powinny ratyfikować protokół ONZ o handlu bronią, który ułatwia i zacieśnia współpracę w celu zapobiegania nielegalnemu wytwarzaniu broni palnej i handlowi bronią palną oraz zwalczania i eliminowania tych zjawisk. Ważnym aspektem jest również wprowadzenie zasad ułatwiających współpracę policyjną w celu zapewnienia bardziej systematycznego śledzenia skonfiskowanej broni oraz wymiany danych wywiadowczych, jak również dokonywania dostaw niejawnie nadzorowanych⁵².

Komisja Europejska zachęca państwa członkowskie i partnerów z Europy Południowo-Wschodniej do poprawy współpracy między organami ścigania (służbami celnymi, Policją i Strażą Graniczną), ale również między prokuratorami i biegłymi z zakresu kryminalistyki, aby rozwiązać problem, jakimi są główne źródła i szlaki przemytu nielegalnej broni palnej⁵³. Wspomniane państwa powinny także poszerzyć wiedzę specjalistyczną krajowych organów ścigania na temat zagrożeń związanych z bronią palną, rozbudować

⁵¹ Interpol, *Illicit Arms Records and Tracing Management System (iARMS)*, <https://www.interpol.int/Crimes/Firearms-trafficking/Illicit-Arms-Records-and-tracing-Management-System-iARMS> (data dostępu: 30.08.2024).

⁵² European Commission, *Communication from the Commission...*

⁵³ Ibidem.

ramy prawne i określone w nich narzędzia współpracy międzynarodowej, w szczególności dzięki lepszemu wykorzystaniu możliwości szkoleniowych oferowanych przez CEPOL oraz opracowywaniu szkoleń kaskadowych w celu zwiększenia korzyści z nich wynikających.

Komisja Europejska zwraca szczególną uwagę na działania Europolu, państw członkowskich i partnerów z Europy Południowo-Wschodniej w obszarze monitorowania cyberprzestrzeni i działań wymierzonych przeciwko platformom handlowym w ciemnej sieci, w której dokonuje się nielegalnego handlu bronią. Stawia również na współpracę między organami ścigania a operatorami świadczącymi usługi kurierskie i pocztowe, aby zapewnić nadzór nad przesyłkami zawierającymi broń palną lub jej komponenty. W tym zakresie istotne jest zbadanie możliwości wykorzystania sztucznej inteligencji do lepszego rozpoznawania części broni ukrytych w małych przesyłkach, w szczególności za pomocą prześwietlania promieniami rentgenowskimi.

Ostatni, czwarty priorytet uwzględnia zacieśnienie współpracy międzynarodowej między państwami członkowskimi oraz partnerami spoza UE na rzecz zwalczania przemytu i handlu nielegalną bronią palną. Ze względu na wysokie zagrożenie nielegalnym handlem bronią palną w Europie Południowo-Wschodniej obejmującej Bałkany Zachodnie, Ukrainę i Mołdawię, jak również specyfikę kontekstu geopolitycznego oraz obecną niestabilność w Europie Wschodniej, należy podejmować kolejne inicjatywy w zakresie wspólnych planów działania w obszarze przeciwdziałania i eliminacji tego zjawiska. Prowadzi to również konieczność włączenia Ukrainy i Mołdawii do współpracy przeciwko wspólnym zagrożeniom stwarzanym przez nielegalny handel bronią palną w całym regionie.

W odniesieniu do Ukrainy plan działania uwzględnia wspieranie przez Unię Europejską wysiłków Ukrainy na rzecz zwalczania nielegalnego handlu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, we współpracy z OBWE i SEESAC. Komisja Europejska wspiera zintegrowane zarządzanie granicami oraz działania przeciwdziałające handlowi, w tym za pośrednictwem misji pomocy granicznej Unii Europejskiej dla Mołdawii i Ukrainy⁵⁴.

Należy nadmienić, że istnieje uzasadnione ryzyko rozprzestrzeniania się broni po zakończeniu konfliktu w Ukrainie. Pokazują to wcześniejsze konflikty, począwszy od II wojny światowej, po wojny jugosłowiańskie i zimną wojnę, które spowodowały rozprzestrzenianie się nielegalnej broni po zakończeniu działań. Obecnie trwają aktywne walki na Ukrainie, które utrzymują w dużej mierze broń palną na polach bitew⁵⁵.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ D. Klein, *EU: proposed gun laws addresses claims that Ukraine war is leaking illegal arms*, <https://www.occrp.org/en/daily/16971-eu-proposed-gun-laws-addresses-claims-that-ukraine-war-is-leaking-illegal-arms> (data dostępu: 15.01.2024).

W listopadzie 2024 r. weszła w życie nowa ustawa ograniczająca ilość sztuk niezarejestrowanej broni na Ukrainie⁵⁶. Według zmian w ustawie o zapewnieniu udziału ludności cywilnej w obronie Ukrainy osoba cywilna, która znalazła broń palną, jej główne części lub amunicję do niej, jest obowiązana niezwłocznie powiadomić i przekazać ją w ciągu 24 godz. organom Policji Narodowej Ukrainy, w dogodny dla siebie sposób, w celu dalszego złożenia lub oświadczenia albo wskazania miejsca ich dalszego zajęcia. W takim przypadku znaleziona i zgłoszona przez ludność cywilną broń palna i amunicja może być użyta przez ludność cywilną do odparcia i odstraszania zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej lub innych państw. Ponadto, zgodnie z wprowadzonymi zmianami, osoby cywilne posiadające broń palną i amunicję podlegające zgłoszeniu są obowiązane w ciągu miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy wystąpić do organów Policji Narodowej Ukrainy z wnioskiem o jej zarejestrowanie lub wydanie.

Rozwiązania zawarte w zmianach do ustawy Ukrainy o zapewnieniu udziału ludności cywilnej w obronie Ukrainy stanowią ważny mechanizm dalszego doskonalenia normatywnych regulacji postępowania z bronią na Ukrainie. W szczególności usprawniają i wyjaśniają zasady obchodzenia się z bronią w przypadku ludności cywilnej, jak również dają ludności cywilnej prawo do zgłaszania dostępnej broni i amunicji, co przyczynia się do kontroli i regulacji obrotu bronią w stanie wojennym⁵⁷.

Podsumowanie

Podsumowując wcześniejsze rozważania, należy stwierdzić, że skala zjawiska przemytu broni palnej przez granicę z Ukrainą zależeć będzie od czasu trwania konfliktu i stanu bezpieczeństwa na Ukrainie oraz lokalnego zapotrzebowania na taki sprzęt, jak również skuteczności kontroli celnych na granicach Polski i Unii Europejskiej. Konflikt ten może wywołać długotrwale skutki, podobne do tych obserwowanych w innych strefach pokonfliktowych, i może całkowicie zmienić wzorce przepływu nielegalnej broni palnej w Europie po zakończeniu działań wojennych⁵⁸.

W przyszłości odzwierciedli to rozwój sytuacji na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej oraz światowe trendy związane z przemytem broni

⁵⁶ Ustawa w sprawie zmian do ustawy Ukrainy o zapewnieniu udziału ludności cywilnej w obronie Ukrainy, nr 3889-IX, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3899-20#Text> (data dostępu: 30.08.2024).

⁵⁷ *Parlament przyjął ustawę o usprawnieniu procedur uzyskiwania, zgłaszania i obchodzenia się z bronią palną*, <https://www.rada.gov.ua/news/razom/252585.html> (data dostępu: 30.08.2024).

⁵⁸ Frontex, *Risk Analysis 2023/2024*, s. 33, <https://www.frontex.europa.eu/publications/risk-analysis-for-2023-2024-IqbX2a> (data dostępu: 30.08.2024).

palnej. Nawet jeżeli większość przepływu broni palnej obejmować będzie terytorium Ukrainy i obszary objęte wojną z Rosją, to można przypuszczać, że przemysłnicy nadal będą wykorzystywać luki prawne związane z importem i eksportem broni palnej w Unii Europejskiej.

Rozwój technologii, w tym druku 3D, pozwala na przemysł pojedynczych części broni palnej, który jest trudniejszy do wykrycia i pozwala na stworzenie śmiertelnej broni. Skuteczne zapobieganie temu rodzajowi przemysłu broni palnej wymaga kompleksowej wymiany informacji oraz oceny i profilowania ryzyka, jak również specjalistycznych szkoleń dla służb celnych, Straży Granicznej i Policji oraz nowoczesnego sprzętu do wykrywania przemysłu. Rosnąca inflacja i konflikty zbrojne na świecie zwiększają prawdopodobieństwo, że broń palna posiadana legalnie lub nielegalnie może trafić do kręgów przestępczych⁵⁹. Dlatego kontrola obrotu bronią na granicy polsko-ukraińskiej musi być jednym z priorytetów działań Polski oraz pozostałych państw członkowskich Unii Europejskiej.

Wykaz literatury

- Babiński A., Kupiński R., *Broń i amunicja. Reglamentacja i odpowiedzialność*, Wyd. WSPol, Szczecino 2007.
- Bertrand N., Britzky H., *Pentagon watchdog finds some Western weaponry sent to Ukraine was stolen before being recovered last year*, <https://edition.cnn.com/2023/07/20/politics/pentagon-watchdog-report-ukraine-weaponry/index.html>.
- Chlebowicz P., *Nielegalny handel bronią. Studium kryminologiczne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions. 2020–2025 EU action plan on firearms trafficking*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0608>.
- European Commission, *Firearms: Updated rules to increase security and facilitate legal trade*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_6427.
- Europol, *Europol statement on the cooperation with Ukraine*, <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/europol-statement-cooperation-ukraine>.
- Figaj B., *Szef CBŚP o przemyśle broni z Ukrainy: po zakończeniu konfliktu, będziemy zarówno krajem docelowym, jak i tranzytowym*, <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/policja/szef-cbsp-o-przemycie-broni-z-ukrainy-po-zakonczeniu-konfliktu-bedziemy-zarowno-krajem-docelowym-jak-i-tranzytowym>.
- Frontex, *Risk Analysis 2023/2024*, <https://www.frontex.europa.eu/publications/risk-analysis-for-2023-2024-IqbX2a>.
- Gorazdowski K., *Wątpliwości wokół pojęcia broni palnej*, [w:] V. Kwiatkowska-Darul (red.), *Czynności procesowo-kryminalistyczne w polskich procedurach. Materiały z konferencji naukowej i IV Zjazdu Katedr Kryminalistyki, Toruń 5–7 maja 2004 r.*, Wyd. UMK, Toruń 2004.

⁵⁹ Ibidem.

- Herzog A., *Ustawa o broni i amunicji po nowelizacji*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 10.
- Hoc S., Pańnik J., Szustakiewicz P. (red.), *Ustawa o broni i amunicji. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2020.
- Holyst B., *Kryminalistyka*, LexisNexis, Warszawa 2007.
- Holyst B., *Kryminalistyka*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Inspector General U.S. Department of Defense, (U) *Evaluation of the DoD's enhanced end-use monitoring of defense articles provided to Ukraine*, https://media.defense.gov/2024/Jan/11/2003374323/-1/-1/1/DODIG-2024-043EEMU_REDACTED%20SECURE.PDF.
- Interpol, *Illicit Arms Records and tracing Management System (iARMS)*, <https://www.interpol.int/Crimes/Firearms-trafficking/Illicit-Arms-Records-and-tracing-Management-System-iARMS>.
- Jagiello D., Gardocka T., *Pojęcie broni palnej w art. 263 Kodeksu karnego i w ustawie o broni i amunicji*, „Studia Prawnoustrojowe” 2022, nr 55.
- Jawor A., *Rozpadł się najsilniejszy ekosystem przestępczy w Europie. Gdzie powstanie nowa przemytnicza „superautostrada”?*, <https://infosecurity24.pl/za-granica/rozpadl-sie-najsilniejszy-ekosystem-przestepczy-w-europie-gdzie-powstanie-nowa-przemytnicza-superautostrada>.
- Kaczmarczyk M., *Reglamentacja dostępu do broni w aspekcie systemowym*, „Przegląd Policyjny” 2019, t. 135, nr 3.
- Kasprzak J., *Nielegalne wytwarzanie broni palnej i amunicji – problematyka prawno-kryminalistyczna*, Wyd. WSPol, Szczytno 2013.
- Kasprzak J., Brywczyński W., *Nielegalne posiadanie broni i amunicji. Studium prawno-kryminalistyczne*, Temida 2, Białystok 2013.
- Kąkol C., *Ustawa o broni i amunicji. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Kąkol C., *Uwagi na temat zakresu kryminalizacji porzucenia broni palnej lub amunicji*, „Dyskurs Prawniczy i Administracyjny” 2020, nr 1.
- Klein D., *EU: proposed gun laws addresses claims that Ukraine war is leaking illegal arms*, <https://www.occrp.org/en/daily/16971-eu-proposed-gun-laws-addresses-claims-that-ukraine-war-is-leaking-illegal-arms>.
- Kurzępa B., *Broń alarmowa i sygnałowa – nowe regulacje administracyjne i karne*, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 1.
- Nato and EU sound alarm over risk of Ukraine weapons smuggling, <https://www.ft.com/content/bce78c78-b899-4dd2-b3a0-69d789b8aee8>.
- Nienaltowski W., Nienaltowski R., *Administracyjno-prawne aspekty wydawania pozwolenia na broń palną*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2013.
- Rachwalska M., *Frontex boi się broni z Ukrainy*, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/frontex-boi-sie-broni-z-ukrainy>.
- Rejmaniak R., *Wyrabianie, handel i posiadanie broni palnej oraz amunicji w Polsce. Aspekty karnoprawne i kryminologiczne*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2017.
- Stefański R.A., *Pozakodeksowe przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia*, [w:] M. Bojarski (red.), *Szczególne dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe*, seria: System Prawa Karnego, t. 11, C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Stępka L., Kwiatkowska-Wójcikiewicz V., *Istota broni palnej*, [w:] L. Stępka, V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, *Broń. Problematyka prawna i kryminalistyczna*, Wyd. UMK, Toruń 2013.
- Wardak Z., *Broń palna alarmowa – problematyka prawna i kryminalistyczna*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 46.

- Woźniak R., Sowulewski D., *Forma przemytu, skala zjawiska i poziom ujawnień*, [w:] E.W. Plywaczewski, E. Kowalewska-Borys (red.), *Zwalczanie przemytu. Zbiór do-
brych praktyk. Różne perspektywy – wspólny cel*, Difin, Warszawa 2013.
- Wypartowicz B., *Ukraina walczy z nielegalną bronią. Nawet 5 milionów sztuk poza
kontrolą?*, [https://infosecurity24.pl/za-granica/ukraina-walczy-z-nielegalna-bronia-
nawet-5-milionow-sztuk-pozza-kontrola](https://infosecurity24.pl/za-granica/ukraina-walczy-z-nielegalna-bronia-nawet-5-milionow-sztuk-pozza-kontrola).

Summary

Smuggling of firearms across the border with Ukraine as a threat to Poland and the European Union

Keywords: law, criminology, smuggling crime, firearms smuggling, firearms, war in Ukraine.

The Russian Federation's invasion of Ukraine changed the balance of power in Europe and influenced international security. The proliferation of firearms in Ukraine could lead to increased trafficking of firearms and ammunition into the European Union, either through established smuggling routes or online platforms. Due to the increased risk of firearms smuggling across the border with Ukraine, Poland and other European Union member states must address many challenges in this regard. The aim of the article is to provide a legal and criminological assessment of the issue of firearms smuggling across the border with Ukraine and to indicate postulates aimed at limiting this phenomenon. The study defines the concept and types of firearms and characterises the smuggling of firearms across the border with Ukraine. An important element of the study is also the presentation of the actions taken by the European Union and Ukraine to prevent and combat smuggling and trade in firearms.